

OSVAJANJE

vladimir milarić

(dečja poezija mire stefanović)

U dečjoj poeziji Mire Stefanović živi oseban predmetni svet savremenog urbanog deteta. Na prvom mestu tu su predmeti iz elementarnog sveta koji zovu u prirodni život i nude čitaocu spontane životovorne slike snage i samouverenja, moći i sanjalake privrženosti za igru:

SUNCE, MORE, REKA, ZVEZDE, ZRACI.
Tu je zatim flora i fauna, koja, videna iz perspektive Prenaselnog asfalta, dobija simbolične obrise jednog fantastičnog sveta doneg sa zamišljenog p u t o w a n j a ili stvarnog iz potrebe za putovanjem. Fantastiku oboje predmetnosti doneće nam pesnikinja izborom bilja i životinja iz dalekog sveta ili iz sveta koji zove u fantaziju:
KAKTUS, ZLATNA RIBICA, NILSKI KONJ, LAMA.

Ovaj svet bilja i životinja donet u pesmu u punom sjaju pesnikovog maštovitog pripovedanja slušačemo kao poziv na put u nepoznato, ili na prismo drugovanje sa svetom prirode u kratkom trenutku sasvim obične jednostavne dečje usamljenosti.

Treća grupa predmeta je neposredno iz urbanne sredine i to su mahom tehnički predmeti: LIMUZINE, TROLEJBUSI, GRAMOFONI, RAKETE.

a manjim delom to su predmeti iz oblasti interesovanja „većnog deteta“:

LUTKA, MACKA, MALA BASTA, MAMA.

Već i sam predmetni svet poezije Mire Stefanović označava simbole njene duhovne preokupacije: sanjalštvo, maštanje, duhovna avantura, zaljubljenost u život, poziv na osvajanje različitih života.

2

U poeziji Mire Stefanović ima veoma različitih i veoma brojnih skupova imenica. Po tome njena pesma liči na grad koji je stecište velikog broja ljudi i predmeta. To obilje ime stvari i pojmovna donosi nešto od one samo gradu poznate gustine pojedinosti. I kao što se u gradu svakodnevnog sreću veoma različiti ljudi „na nepoznatom poslu“, tako se i imenice u njenoj pesmi začeđu združiti, da se, u atmosferi žurnog i racionalnog, u opet dalekovidog i nejasnog dogovora, odeljnom razidu brz kao što su se i sastale. Tako reči dobijaju poseban sjaj kada se po nalozima brzog tempa spajaju u suaretima sasvim neobičajim, u značenjima sasvim nenaviknutim. Tako živi brojni sloj imeničkih reči u rečenici Mire Stefanović u obavljaju svoje osnovne subjektivske funkcije.

Odmah zatim, iz ogoljene strukture u kojoj postoje samo imenovane stvari i trenutna događanja, MIRA STEFANOVIĆ razvija ovaj dugi i nikim određen razgovor predaha i odlaska iz dana, one fantasmagorične i alogičke verzije razgovora koji teče bez kraja i konca, bez svrhe i cilja.

Jedna zver i jedan sofer
igraju igru sandala fer:
sad reži zver, sad trubi sofer,
pazi sofera zpuo bi zvera
a vidi zvera, jede mu se malo sofera.
(Raskrinkavanje)

3

U pesmama Mire Stefanović gotovo da nema mirovanja. Opis je kratak, usputni i iza njega uvek leži motiv za kakav bilo pokret. Pred nama se većinom odigrava živa naracija, brzi i nepredvidljivi pokreti, zafaranost događanja. Živi tok događanja pomaže gotovo neprestani dijalog koji pesnik vodi sa živim svetom predmeta o kojem peva. Tu je zatim raznosložen stih, pa gustina i razbacanost rima.

Svoju knjigu „Vlatko Pidižala“ ona gradi neprestanim izmenama formi: knjiga je komponovana od pisama, priča, pesama, komentara i dopisivanja, a sve je to isprepletano i tako knjiga dobija neku dinamičku potku, jedan ustaljeni sled događanja i raspoloženja, oblika govorenja i uglova viđenja, čitav jedan mali panoptikum svekolike dečje doživljajnosti.

Ritam je u svemu i sve ga uslovljava: i raspored reči i stihova, i struktura stihova, i gustina glagola, i mnoštvo imena „zasanjanih reči“ i uličnog žargona; ritam traje u otvorenim rečenicama sa tačkicama na kraju, u nehatnosti natuknice, u gustim virovima glagola, u prelazima između stihova i proze.

Jedna fina limuzina
poša kući prosuđujući
poša kući skakućući
Jurim kući, kući, kući...
(Lilijina pesma o limuzini i mesecu)

Mira Stefanović katkad u pesmu dovodi veliki rekvizitarium, ali pesma uprkos tome zadržava lakoću; ona svojim postupkom ume da reči podredi ritmu pesme i da obilje reči lako uvede u jednostavni govorni tok. Njena je pesma, tača, poput reke: snagom svoga toka u stanju je da pomese, da svome pravcu podredi stvari koje na drugom mestu imaju težinu i suviše veliki volumen. Njenoj je pesmi potrebno samo jedno pitanje. Odgovore stvara zakon kretanja, odgovora koliko hoćete, iz kakvih sve raspoloženja, iz kakvih sve ludorija mašte stvoreni.

Reči ne dolaze u pesmu Mire Stefanović da budu u njoj prisutne kao znači jednog bar spolja mirnog sveta. Njene reči čak nekad ne žele ni da označe neko trajanje, postojanje nekog sveta, da budu svedoci jedne drame. Ona se igra rečima tako što ih dodiruje, razbacuje, oživljava, izvrtne, obasjava, tako što ih stavlja u svoju nenamernu maštovitu mrežu. U tom kratkom trenutku vođenja kratkih ali veoma srdačnih prijateljevstava pesnika i reči, reč se u času otkrije, a pesnik kreće ususret

drugim rečima, ide dalje po diktatu žnog ritma, znatljive pokretljivosti, lutačkog nemira, po zovu brzog življenja.
Zaista je dinamika vodilja pesme, njoj će u pesmi sve da služi.

Sva deca redom
crtala kredom
grebala iglom
crtala ciglom
prutom i rukom
bojom i četkom
i iscrtala
sve asfalte
i sve kuće
sve zidove i sve sveske
sve ograde
sve bunare i ambare
sve ormare i parkete
crtanke i trotinete

pa su jednog dana stala
deca više nisu znala

po čemu da crtaju. Sve je bilo prepuno i
trebalo je nešto izmisliti.
(Pesma o moćima lusteru)

U odlomcima ove pesme (pesme-proze) kao da se odigrava neka svečanost kretanja i pokreta, kao da je sve u omdanjnom svetu crnog filma; evo odeljnom nekoliko radnji, evo igre instrumenata, objekata, evo najrazličitije zvukovnih srodnosti i na kraju, kada sve pojedinosti izgledaju iscrpljene u igri, menja se i sam oblik: zamorene stihove zamenjuje proza.

Na drugom mestu će se i smislasi tok pesme podrediti potrebi dinamike: umesto logičke usmerenosti na obuhvat predmeta, vodilja će biti brza, domišljata, nonsalantna asocijativnost koja će se graditi više na muzičkim i ritmičkim vezama, nego na vezama smisla. Tako će rime da odvedu pesmu u nonsens.

Šta rade zvezde?
Zvezde po nebu jezde.

Šta rade pesme?
Pesme teku iz česme.

Šta rade komarci?
Stare dok ne postanu stari.

(Šta ko radi)

I tako 38 puta. Između tih 38 pitanja i istaktole odgovora trči jedno znatljivo bezbrižno

no domišljato dete. Miri Stefanović nije stalo do toga da u pesmi slika dete ili neki događaj u kojem dete učestvuje, njoj je stalo do toga da se odeljnom se događa, da dete u trku između zvezda i kuća, trolejbusa i ljudi, roda i meseca, kaubojia i fudbalera, klackalica i zlatnih riba, ševa i šuma... bude u magmi pesme, da se dovijuje sa svetom i da se u njega unosi svojim alogičnim, obešnjačkim, izvrnutim pitanjima.

4
Ceo tematski krug ove knjige podignut je u maštovite predele dečjeg novodijalovog sveta, sva je sadržina ove knjige snobubrela od dečje razdražanosti, osećanja moći, maštovite ponosenosti, gotovo do omdanjnosti predana je čudesnom i samo dečjem duhu mogućem mešanju maštovitog i stvarnog.

Pesme Mire Stefanović (bilo u kojoj formi da se pojavljuju) gradene su tako da se temeje na neobično interesantnoj naraciji. Svi događaji se odigravaju u dečjoj „šalozbiljnoj“ stvarnosti, na granici između stvarnosti i sna (na samom rubu), tako da događaj nikad ne može da se utopi u predvidljivom završetku. Neobičnost uvek vodi glavnu reč, a iščekivanje je jedan od osnovnih efekata koje pesme Mire Stefanović ostvaruju.

Svaki poseban detalj u pesmama Mire Stefanović živi u intenzivnom pesničkom proobražnju, ali i malo veća celina želi da nade sopštenjima pesničkih motiva, da bi celina pesme imala opet treću dimenziju čuća. Zato su pesme Mire Stefanović pune i vibrantne u svakoj reči i svakom stihu, zato se njena pesma čita jednako uzbudljivo u odlomku i celini.

Naracija u poeziji Mire Stefanović nije od one vrste u kojoj se interesantnost postiže isključivo dinamikom razvoja dramskih elemenata. U njenoj pesmi, priči ili pismu ne očekujemo samo peripetiju oko dolaženja do jednog logički postavljenog cilja. Češće motivisanje njene naracije nalazimo u slobodnom kretanju zapleta, koji nije određen problemima ostvarivanja cilja, već se samostalno odvija čaš voden putevima koje nude elementi jezika. a čas po čudnim skretanjima koja vodi asocijacija dečje neobuzdane želje.

5
Dečji svet ove knjige nosi sve odlike savremene urbane pesme: veliku moć mašte koja se upliće u svakodnevne postupke sa nečekivanom jednostavnošću i bez stida za mrštovito,

radomir mićunović

bežanijski pljuskovci

Divni pakao detinjstva u Novoj Pazovi ostade
Komuna peska, ribnjak sna, vrt samoće,
vodeni duhovni iz tame što zlato vade,
noćni zemljotresi, plač i nedozrelo voće —
divni pakao detinjstva u Novoj Pazovi ostade.

Šta su modre Mostarske kiše
prema bežanijskoj provali oblaka,
kad u noćima što su od tišine tiše
dođe kao ozon sneža i laka
šta su modre Mostarske kiše.

Šta su opore strofe iz poljskih telegrama
prema svitanju što nas obara kao šamar, i
prema grubim praznicima, kad iz hrama
izlazi, brišući usnu što krvavi
šta su opore strofe iz poljskih telegrama.

Pri dnu svesti se, gle, pojavi i zaroni
u dlan hartije tvoj mladež sa ivice šume.
Usta puna bilja, sluh pun soli! O, niz
prste silazi fina rečitost čutanja koja ume
da bombarduje kao fluidni avioni!

Divni pakao detinjstva u Novoj Pazovi ostade
Komuna, peska, ribnjak sna, vrt samoće,
vodeni duhovni iz tame što zlato vade,
noćni zemljotresi, plač i nedozrelo voće —
divni pakao detinjstva u Novoj Pazovi ostade.

W
samouverenost u moć dečjeg uma, domišljatu kritičku nastrojenost prema moralu starijih, razbacivanje sa čudima, nonsalantan slav prema smislu praktičnog jezika, sintakski jednostavnost i leksičko bogatstvo, sklonost prema žargonu, nadalje jednu zaljubljenost u svet, bilo da se ona izražava u kratkom času sanjarske izdvojenosti ili domišljatom zadirkivanju ustoličenog sveta logike i običaja. Psiha govornih lica u ovoj knjizi već je na grad na avi k u t a, ona nema sklonosti za išćudavanje zbog obilja predmeta i obilja oblika života koji nudi život u gradu, naprotiv, ona je na sve to navikla i ona sada uspeva da čudo usmeri ka pesmi, te da svet pesme gradi putem preobrazbe, a ne ushiom prepoznavanja.

Mira Stefanović pomoću svoje emotivne otvorenosti učestvuje u životu grada i sa iskonskom dečjom radošću unosi se u mnoge začaranosti grada.

Cini mi se da je pesma Mire Stefanović prvenac gradske poezije dece. Ona u svojoj poeziji ne pokazuje oduševljenje zbog uzopavanja grada (što je inače često prisustvo u dečjoj poeziji), nego u pesmi razvija nadmoć dečje vizije u smušenom i istovremeno divno bogatom životu grada koji je već prisvojen, čiji se ritam oseća kao sopstveno kucanje srca. Zato njena vizija grada više nije vizija dostjaka, nego izraz radoši osvajanja sveta.

Dete Mire Stefanović nije oćarano susretom sa gradom, ono je u njemu prisutno od prve reči i prvog pogleda, ono je gradsko dete. Njemu je stalo do toga da nade čuda kojima će intenzitet svoga života uskladiti sa ritmovima grada.

6
Mira Stefanović je u našoj dečjoj poeziji sa najveće mladalačke svećine izgradio svoj dečji svet. Taj je svet antičnog poetičkog sveta dece koji je do pre nekog dan bio ošteprisan. Njena poezija nije za lutka-psinie, za bojažljive i srametiive, za uplašene i mazne iz nemoći, za škokoromantične navice i poslušne mami-maze (U svetu dece Mire Stefanović duduše ima maza, ali to su maza svoje sopstvene dopeljivosti, maza zbog namoći).

U njenoj poeziji nema ni prisustva ni privzuka one tako često nostalgčne melode koje mnogi dečji pesnici sa više ili manje uspeha kriju ili utičkuju. Njena pesma ne govori „okadašnjete dete (iz sećanja), neć, koje jeste (dete iz prave sadašnjosti). Zato poetski svet Mire Stefanović ne deluje kao odsjaj iz „davnih dana radosnog detinjstva“, nego kao živi glas, kao pravo prisustvo. Zato, takođe, što je neobično važno, njeno pesničko osećanje nema prikriivene žalopojke za svetom koji je nekad bio, pa otuda ni sentimentalnih nanosa; njen svet sada živi, on je otvoren, u tek, u blizini samog stvaralačkog trenutka pesnika.

Ovo dete? nema veru u lepi život, ono živi ovaj život sadašnji u punom intenzitetu. Osvajanje, a ne čekanje je motiv njegovog prisustva u svetu.

Pesma ovog deteta je nesputano maštanje u stvarnom životu, o predmetima iz najbliže blizine. Mašta ovog deteta voli da se poigrava sa realnim oblicima, a ne da stvara zamenice za ovaj život.

Ništa ovom detetu nije daleko, ono nema strahopoštovanja.

7

W
Jedna od najlepših odlika ove poezije jeste neka čudesa moć upitivanja mašte u svakodnevne prizore života. I zvezde i sunce, i more i reke Mira Stefanović zna da dovede u sobu, da im udahne topiunu dečjeg srca, da ih raskrinka od pateriike i lažnih značenja, da ih umese u život jednog stvarnog časa, da ih smesti u jedan bliski prostor.

Osećamo u njenoj poeziji življenje u obilju mogućnosti. Nema ustručavanja ni od modnog i trenutnog stesa, od praviljenja važnim, od izliva samozaljubljenosti, od stihoklepačkih avantura. Njeno je osvajanje života prožeto mladalačkim pronalazačkim optimizmom. Njen je pogled zaokupljen obiljem, njen je način prožet raznovrsnošću.

8
Meni je pesnički jezik Mire Stefanović posebno dragocen. Ni u jednom dečjem pesniku nisam našao toliko autentičnu gramatičku dečjeg govora. Jezik Mire Stefanović ni u formalnom, ni u sadržajnom smislu nije prisutan iskustvenim jezikom odraslih. Njen jezik je onaj koji se izgovara u pesničkim nastrojenjima dece, a ne onaj koji se sluša u klirni čitalačke predanosti pesniku.

Bez obzira na to u kolikoj meri ovaj pesnički svet može da se pedagoškom oku učini samo dopadljivim, a moralisti nepodobnim za vaspitanje, ova poezija ima nesumnjivo optimističku poentu, koja izvire iz autentične jezičke strukture dečjeg govora.

Pesnička vokacija Mire Stefanović je u osnovi dečja snaga njene reči izvire iz snage dečjeg govora.

Dok čitate ovu poeziju, vi ćete sasvim zabaviti da ove reči ne ispisuje pravo dete. Dete koje se javlja iz pesničkog izraza Mire Stefanović juri pred vama, zaneto igrom, treću za dečkom, obuzeto smehom i punoćom vazduha, i reka se ono penje po beskrainim stepenicama mašte, vi nećete ni u jednom trenutku pomisliti da ono beži u jedan zamišljen svet.

Ono zamšlja ovaj svet tako da postaje lepši i topliji.

*) Kad kažem „ovo dete“, mislim na dete koje je impliitno sadržano u glasu dečjeg pesnika, a ne na neki pedagoški obrazac deteta.